

ІСТОРИЧНИЙ ЗБІРНИК

Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького

Випуск 2

СВИДЕТЕЛЬСТВО

КРАСНОАРМЕЙСКИЙ
РАЙОННЫЙ ВОЕННЫЙ
КОМИТЕТ
СТАВРОПОЛЬСКОЙ ОБЛАСТИ

АРТЕМОВСКАЯ
ОБЛАСТНАЯ
МЕЖРАЙМЕДБАЗ

ПОСЛЕДНИЙ СЧЕТ
Счета № 7
1000 120000

Курсовый журнал Исаакрабратцев
Исаак Тимотишин, заблаговременно
предоставил право преподавать
уроки в гимназии. Владимир Иванович
Курьянов на основании изданных
Курьяновым. 1809-9

Содержание
Уч. в. Курьянов, Владимир Иванович
Уч. в. Курьянов, Владимир Иванович
Уч. в. Курьянов, Владимир Иванович

Владимир Иванович Курьянов
Владимир Иванович Курьянов
Владимир Иванович Курьянов

Владимир Иванович Курьянов
Владимир Иванович Курьянов
Владимир Иванович Курьянов

Владимир Иванович Курьянов
Владимир Иванович Курьянов
Владимир Иванович Курьянов

Владимир Иванович Курьянов
Владимир Иванович Курьянов
Владимир Иванович Курьянов

Владимир Иванович Курьянов
Владимир Иванович Курьянов
Владимир Иванович Курьянов

Владимир Иванович Курьянов
Владимир Иванович Курьянов
Владимир Иванович Курьянов

УДК 378.4(477.64-21)МДПУ: [94+101](062.552)

ББК 74.58

I 90

Друкується за рішенням Вченої ради
Мелітопольського державного педагогічного університету
ім. Богдана Хмельницького протокол № 13 від 25.06.2014 р.

Редакційна колегія:

Гудзь В.В. – к.і.н., доцент, Заслужений працівник освіти
України (*головний редактор*)

Александрова Г.І. – к.і.н., доцент

Крилова А.М. – к.і.н., доцент

Замуруйцев О.В. – к.і.н., доцент

Мовчан О.М. – д.і.н., доцент кафедри, Заслужений працівник
освіти і науки України

Пачев С.І. – к.і.н., доцент

Полякова Л.І. – к.і.н., доцент

Попенко Я.В. – к.і.н., доцент

Шкода Н.А. – к.і.н., доцент

Таравська Я.В. – к.і.н., ст. викладач (*відповідальний секретар*)

190 Історичний збірник Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького. – Мелітополь: Вид-во МДПУ ім. Б. Хмельницького, 2014. – Випуск 2. – 165 с.

ISBN 978-617-7055-51-7

У збірнику вміщено статті викладачів та студентів Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького та інших ВНЗ, присвячені актуальним питанням світової та вітчизняної історії, проблемам естетичного та патріотичного виховання молоді. Рекомендовано викладачам, студентам та усім, хто цікавиться суспільними науками.

УДК 378.4(477.64-21)МДПУ: [94+101](062.552)

ББК 74.58

© Вид-во МДПУ ім. Б. Хмельницького, 2014

© Автори статей, 2014

ISBN 978-617-7055-51-7

Література

1. Абашкіна Н.В. Принципи розвитку професійної освіти в Німеччині / Н.В. Абашкіна. – К.: Вища школа, 1998. – 208 с.
2. Болотін Ю.П. К вопросу о высшем педагогическом образовании в Мелитополе / Ю.П. Болотин, М.М. Окса // Теор. та практ. питання культурології: Зб. статей. – Ч.2 / [За ред. А.К. Мартинюка та Т.В. Мартинюк]. – К.: Логос, 1997. – С. 168-173.
3. Гринько Г.Ф. Наш путь на Запад / Г.Ф. Гринько // Путь просвещения. – 1923. – №78. – С.119.
4. Кобиляцький І.І. Методи навчально-виховної роботи у вищій школі / І.І. Кобиляцький. – Львів: Вид-во Львівського унту, 1970. – 197 с.
5. Крылов Н. История педагогического образования в Мелитополе / Н. Крылов // Интелект. – 2000, – № 7 (вересень). – С. 3.
6. Опыты в сочинениях императорского Харьковского университета. – Харьков, 1846. – Т.1. – 134 с.
7. Попова Л.Д. А.С.Макаренко в Харькове: метод. рекомендации в помощь лектору // Л.Д. Попова, В.В. Корнилов, А.Г. Видченко, Н.Н. Окса. – Харьков, 1983. – 40 с.
8. Протокол беседи з А.И.Зыльберштейном 22 червня 1983 р.
9. Тасмниця дипломної роботи: «Автобіографічна фантазія» А.С. Макаренко чи «біла пляма» макаренкознавства? // Освіта. – 1991. – 17 вересня. – С. 2.
10. ЦДАВО України, ф.166, оп.3, спр. 336.
11. ЦДІА РФ в СанктПетербурзі, ф.37, оп.17, спр. 340.

ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ ВИНИКНЕННЯ МЕТОДУ ПРОЕКТІВ В ТЕОРІЇ І ПРАКТИЦІ НАВЧАННЯ ТА ВИХОВАННЯ

Демократизація освіти передбачає постійне вирішення проблем оновлення навчально-виховного процесу в напрямку виховання самостійності учнів, розвитку їхньої ініціативи і творчості, а це, у свою чергу, потребує підвищення якості існуючих методів навчання та пошуку нових, більш продуктивних шляхів. Саме тому в практиці навчально-виховної роботи школи вчені-педагоги і вчительські колективи шукають нових, нетрадиційних моделей навчання. Допомагає у вирішенні цих завдань метод проектів, який індивідуалізує організацію навчального процесу, забезпечує самостійну і творчу діяльність учнів, підвищує мотивацію до навчання [4, с. 207-211].

Метод проектів не є принципово новим у світовій практиці. Він виник ще на початку нинішнього століття в США. Цей термін уперше використав у 1908 р. завідувач відділу виховання сільськогосподарських шкіл США Д. Снеджен, під яким розумів сукупність завдань для виконання вдома. У 1911 р. Бюро виховання США узаконило цей термін. Метод проектів називали також методом проблем і пов'язувався він з ідеями гуманістичного напрямку у філософії та освіті, розробленими американським філософом і педагогом Дж. Дьюї, а також його учнем У.Х. Кілпартиком.

Дж. Дьюї пропонував навчання на активній основі, через цілеспрямовану діяльність учня. Розв'язання проблеми, таким чином, набуває ознак проблемної діяльності. Разом з тим Дж. Дьюї вважав, що не варто вибудовувати всю освіту навколо проектного методу, тому що проект є відносно короткотрасним, непостійним, часто випадковим і тривіальним, чого явно не досить для повноцінної освіти. Дж. Дьюї рекомендував використовувати метод проектів у поєднанні з іншими методами. Педагогічний експеримент Дж. Дьюї здійснив

колосальний вплив на розвиток шкільної освіти і став дійсним поєднанням теорії і практики [9, с. 99-105].

Теоретичною основою методу проектів стали педагогічні концепції, в яких велике значення надавалося навчанню через діяльність. У.Х. Кілпатрик охарактеризував метод проектів як метод планування доцільної діяльності у зв'язку з розв'язанням якого-небудь навчального завдання у реальних життєвих ситуаціях, він вважав, що діти повинні не тільки досліджувати й самостійно експериментувати, але й самостійно ставити для себе дослідницькі завдання: «нехай вони вигадують і будують «проекти», нехай самостійно домагаються їх реалізації» [9, с. 23]. При цьому роль педагога видозмінюється: він уже не «інструктор-радник», а «інструктор-організатор», роль якого зводиться до розподілу, організації матеріалу [5, с. 211].

Висунуті Дж. Дьюї та У.Х. Кілпатриком ідеї вперше були повноцінно реалізовані в методі проектів.

На початку ХХ ст. метод проектів привернув увагу і російських педагогів. Ідеї проектного навчання виникли в Росії практично паралельно з розробками американських вчених [5, с. 130]. Багато вчених були зацікавлені ідеями Л.М. Товстого про вільне виховання. Н.В. Чехов, К.Н. Вентцель, вивчаючи досягнення вітчизняної та зарубіжної педагогіки, прагнули до створення школи, в якій навчальний процес був би звільнений від жорстких рамок, де висунуті інтереси учня [2, с. 143]. Н.В. Чехов виступав проти традиційної системи навчання, а також виступав за необхідність створення школи, яка б надавала учню багато можливостей для навчання. К.Н. Вентцель надавав особливе значення самостійній діяльності, пропонував нові програми, створені з урахуванням психічного стану дитини [3, с. 98]. Найближче до вчення методу проектів в своїй педагогічній практиці підійшов С.Т. Шацький зі своїми ідеями організації трудової діяльності учнів без відриву від навчання [8, с. 258]. С.Т. Шацький працював над такими проблемами, як створення найбільш благополучних умов для природного розвитку дитини, всебічна трудова діяльність як педагогічний засіб організації нормального дитинства, шкільне

самоврядування. У 20-х роках ХХ століття у СРСР В.В. Ігнат'євим, М.В. Крупеніною, М.Н. Шульманом та іншими дослідниками було розроблено один із варіантів впровадження методу проектів у СРСР, який передбачав:

1. Наявність цільової, настанови: «ми не можемо методично уявити собі роботі дітей у школі без того, щоб їм самим не було ясно, навіщо вони те або інше роблять, мотивація дітей також є необхідною».

2. Включення «дій» у план роботи – постійна робота дітей на фабриці, вивчення, самоаналіз результатів власної праці в якості робітників і вивчення всіх соціальних і технологічних процесів виробництва «зсередини» (ситуативні завдання);

3. Колективна діяльність учнів, яка включає кожного учня в роботу індустріального підприємства та є спрямованою на усвідомлення себе як особистості;

4. Можливість прояву учнями самостійної діяльності в постановці й плануванні роботи, що веде до їх самоорганізації у процесі життєдіяльності;

5. Завершеність роботи: а) по закінченні практичної діяльності учнів учителем повинна бути організована робота над поняттями й категоріями, які зустрілися в період роботи; б) дослідницька робота учнів повинна завершуватися розробленим проектом і звітом, доповіддю.

Як бачимо, система проектних завдань уже в той час носила дослідницький характер і дозволяла учням перейти до важливих проектних розробок, пов'язаних з їхньою діяльністю на виробництві. Передбачалось навчання учня інженерним і конструктивним умінням, формування навичок вирішення певних технічних завдань.

Досвідом американської школи цікавилися і українські педагоги, прикладом є стаття Юрія Сірого «Природознавство в народній школі» [7, с. 28-32]. З 1929 по 1932 рік проектний метод широко застосовувався в шкільній практиці України, дещо повторюючи досвід російських педагогів. Інтерес вітчизняних педагогів був зумовлений його спрямованістю на безпосереднє залучення учнів до проблем навколишнього життя.

Творчий процес був перерваний у 1931 році постановою ЦК ВКП(б) про заборону методу проектів. У СРСР з другої половини 30-х років відношення до Дж. Дьюї стало різко негативним.

Загалом, метод проектів у радянській школі був тільки зовнішньо подібний до американського методу проектів і тому не дав бажаних результатів. Відомий український педагог Г.Г. Ващенко, який займався дослідженням методу проектів, звернув увагу на те, що у впровадженні даного методу в радянській школі були допущені принципові помилки, що відіграли значну роль у подальшому його використанні [1, с. 231].

У 60-ті роки ХХ століття метод проектів пережив своє друге народження на Заході. Основним його завданням було знайти оптимальне співвідношення між академічними знаннями й прагматичними вміннями [10, с. 115].

Метод проектів, на який покладалась велика надія в модернізації української освіти, схвилював українське педагогічне співтовариство на початку минулого століття. Ідеї школи майбутнього Джона Дьюї, реалізовані Уільямом Кіппатриком, були реконструйовані радянськими педагогами-новаторами у вигляді трудового методу навчання. «Зараз не так важливо, що будуть учні вивчати в школі, – важливо, щоб школа дала уміння їм самостійно навчатися та працювати, і тоді вони зможуть протягом життя, залежно від необхідності, опанувати ті чи інші знання», – писала Н.К. Крупська у 1922 р.

В СРСР інтерес до методу проектів знову з'явився на початку 1980-х у зв'язку з новою хвилею інтересу до ідей вільного виховання, урахування особистісного фактору в навчанні та вихованні дітей. Багато шкіл приймають цей метод навчання в якості основного у своїй навчальній діяльності.

Дехто з дослідників пов'язує виникнення методу проектів з ім'ям американського педагога Е. Паркхерста. Він розроблявся з 1919 року у місті Дальтон, і тому був відомий під назвою «Дальтонплан». Його метою була індивідуалізація процесу навчання, яка б давала можливість кожній дитині навчатися у

найбільш зручному для неї режимі. У першій половині діти працювали самостійно, без розкладу занять. У другій половині – заняття у групі за інтересами, причому групи створювалися за бажанням самих учнів. При цьому, кожен учень працював за індивідуальним планом (проектом), який складався разом із вчителем. Через деякий час учень звітував, «захищав» свій проект.

В українській педагогічній практиці явище проекту з'явилося в останнє десятиліття в результаті діяльності міжнародних організацій, які розробляли і поширювали освітні проекти.

До кінця 80-х років ХХ століття проектування, яке можна розглядати як зв'язуючу ланку між педагогічною теорією та педагогічною практикою, в діяльності вчителів було практично відсутнє. При організації навчально-виховного процесу вчителі проминали етап проектування, обмежуючись плануванням своєї роботи. Але очевидним стало те, що планування без попереднього проектування є малоефективним.

Нині можна відокремити три основні напрямки модифікації теоретичних підходів до методу проектів:

- 1) розуміння необхідності реалізації методу проектів на основі традиційної освіти;
- 2) усвідомлення необхідності планування вчителем проектної діяльності учнів (це стосується тем проектів, місця в змісті навчального предмету, методів дослідження тощо);
- 3) допущення можливості вивчення дітьми як реальних так і вигаданих життєвих проблем.

Отже, аналізуючи виникнення та розвиток методу проектів, можна твердити, що його застосування в навчально-виховному процесі сприяє підвищенню мотивації навчання, формуванню в учнів здатностей до самостійного пошуку знань, плануванню власної діяльності та діяльності групи, психологічної стійкості, адаптації до соціальних змін у суспільстві.

На сучасному етапі розвитку освіти все більше педагогів цікавляться і використовують проектну діяльність на заняттях. Інтерес вітчизняних та зарубіжних педагогів до методу проектів

зумовлений його спрямованістю на безпосереднє залучення учнів до проблем навколишнього життя. Завдяки поширенню світового педагогічного досвіду, метод проектів відроджується і, на нашу думку, за ним майбутнє освітньої галузі.

Література

1. Ващенко Г.Г. Загальні методи навчання: Підручник для педагогів / Г.Г. Ващенко. – К.: Українська Видавнича Спілка, 1997. – 441 с.
2. Вентцель К.Н. Избранные произведения / К.Н. Вентцель. – М.: Изд. Дом Шалвы Амонашвили, 1999. – 265 с.
3. Вентцель К.Н. Новые пути воспитания и образования детей / К.Н. Вентцель – М., 1923. – 260 с.
4. Ісаєва Г.М. Метод проектів – ефективна технологія навчання учнів сучасної школи / Г.М. Ісаєва // Метод проектів: традиції, перспективи, життєві результати. Практико-зорієнтований збірник. – К.: Департамент, 2003. – С. 207-211.
5. Комаровский Б.Б. Русская педагогическая терминология / Б.Б. Комаровский. – М.: Просвещение, 1969. – 311 с.
6. Педагогика / [Под ред. П.И. Пидкасистого]. – М.: Педагогика, 1996. – 340 с.
7. Сірий Ю. Природознавство в народній школі / Юрій Сірий // Світло. – 1991. – Кн.4. – С. 28-32.
8. Шацький С.Т. Избранные педагогические сочинения: в 2 т. / С.Т. Шацький. – М.: Педагогика, 1980. – Т. 2. – С. 257-259.
9. Вульфсон Б.Л. Джон Дьюи и советская педагогика / Б.Л. Вульфсон // Педагогика. – 1992. – № 910. – С. 99-105.
10. Кіпатрик У.Х. Метод проектов. Применение целевой установки в педагогическом процессе / У.Х. Кіпатрик. – П.: Блокгауз-Ефрон, 1925. – 43 с.
11. Метод проектов: науч.-метод. сб. Сер. Современные технологи университетского образования / Белорусский гос. Унт. Центр проблем развития образования. Респ. Интвышш. шк. БГУ. – Минск: РИВШ БГУ, 2003. – Вып. 2. – 240 с.

ЧИСЕЛЬНІСТЬ ТА СОЦІАЛЬНЕ ПОХОДЖЕННЯ УКРАЇНСЬКОГО СТУДЕНТСТВА В ЕМІГРАЦІЇ В КРАЇНАХ ЄВРОПИ В 1918 – 1939 РР.

Актуальність. Одним із пріоритетних і перспективних напрямів досліджень в галузі гуманітарних наук є історія української діаспори. Важливим є дослідження проблем, пов'язаних з історією української еміграції 20-30-х рр. ХХ ст. Складовою частиною цієї еміграції було студентство. В сучасних умовах державотворення в Україні важливо вивчити діяльність студентства у міжвоєнний період як складову боротьби українського народу за своє соціальне й національне визволення.

Метою статті є вивчення чисельності, соціального походження та вікових показників українських студентів-емігрантів в країнах Європи в 1918-1939 рр.

Українську студентську міжвоєнну еміграцію умовно можна поділити на дві великі групи. Перша з них – це політичні й військові емігранти, які опинилися поза межами України внаслідок подій 1914-1920 рр. До цієї групи входили особи більш старшого, ніж традиційні студенти, віку, в основному вони були вихідцями з Наддніпрянщини, яка опинилася під радянською владою. Другу групу студентської еміграції склали цивільні особи, переважно західноукраїнська молодь. Частина її потрапила до європейських країн ще на початку Першої світової війни серед маси біженців. Решта галицьких студентів змушена була в середині 20-х років виїхати за кордон з метою одержання освіти через відсутність українських університетів на території Західної України.

Важливий статистичний матеріал для аналізу чисельності студентів українців в еміграції, зокрема в ЧСР, містять матеріали опитування Червоного Хреста, проведеного в 1924 р. За його даними, українська молодь почала масово прибувати до вищих навчальних закладів Чехословаччини з 1919 р., і найбільшій чисельності ця хвиля досягла в 1922 р. [5, с. 3]. За